

Open debat tussen Sam Harris en Maajid Nawaz: Is een liberale interpretatie van de islam mogelijk?

Posted on 5 mei 2026 by Arie Graafland

Is er nog een discussie mogelijk in Nederland over de islam? Of hebben we het dan meteen over 'groepsbelediging', zoals Mona Keijzer overkwam. Zij had het over Jodenhaat die welhaast intrinsiek lijkt aan de islam. Het OM vond het maar onnodig grievend, maar Keijzer mocht door want ze is een politica en vervolging blijft daarom uit. Keijzer was verbaasd omdat antisemitisme volgens haar vaak onderdeel is van de islamitische cultuur. Terecht schrijft Afshin Ellian: 'Weet het OM dat de profeet Mohammed de grondlegger van Jodenhaat in de islamitische cultuur is?' (*EW*, 13 oktober 2024).

Een vergelijkbaar fenomeen zagen we bij Peter McLoughlin die laat zien dat de inferieure positie van vrouwen in de islam en de traditie van seksslaven leidt tot *gang rape* op grote schaal. Is er dan geen cultuur in de islam die hier tegengas geeft? Maar wat is cultuur in dit verband bij de Pakistaanse moslims in Rotherham? Wat McLoughlin laat zien is dat er buiten de Koran, de Hadith en de verhalen over

Mohammed geen andere relevante invloed is. De 'cultuur' is gesloten, er is geen 'buiten'. De islam is geen godsdienst zoals het christendom dat *op dit moment* is, maar een gesloten systeem. En het wordt tijd dat daar middels religiekritiek verandering in komt.

Harris en Nawaz

Een poging daartoe zien we in *Islam and the Future of Tolerance* (2015), een dialoog tussen een atheïst en een moslim, Sam Harris en Maajid Nawaz. Twee auteurs en twee van de belangrijkste hedendaagse kritische denkers. De eerste heeft een graad in de filosofie van Stanford University en een PhD in neuroscience van de universiteit van Californië, en is schrijver van een groot aantal boeken. De ander is een Pakistaanse moslim, academicus aan de London School of Economics en auteur van *Radical*, een boek over zijn jeugd als geradicaliseerde moslim, zijn tijd in een Egyptische gevangenis en zijn uiteindelijke liberalisering tot seculiere moslim.

Sam Harris is medeoprichter en CEO van *Project Reason*, een non profit-organisatie die tot doel heeft wetenschappelijke kennis en seculiere waarden te verspreiden. Maajid Nawaz is mede-oprichter en CEO van de *Quilliam Foundation*, een denktank die wereldwijd actief was voor de moslimgemeenschap en in 2021 werd opgeheven. De verschillen zijn groot, maar waar ze overeenkomen is een kritisch liberaal perspectief, een indrukwekkend reservoir aan kennis en de wil tot discussie. Een inmiddels schaars goed in Nederland.

Ze ontmoetten elkaar voor het eerst op een *Intelligence Squared*, een forum voor debat en kritiek waar Harris aan Nawaz vraagt waarom hij de onmogelijke taak op zich genomen heeft om de wereld, en in het bijzonder de moslimwereld, ervan te overtuigen dat de islam een religie van vrede is. Nawaz ziet de islam echter als een religie als zoveel andere. Het is geen oorlogszuchtige religie en ook geen religie van vrede. Islamisme en jihadisme zijn gepolitiseerde lezingen van de islam. Dat lijkt op het eerste gezicht een nogal vrijblijvend antwoord, maar in het boek wordt deze discussie opgepakt en uitgewerkt, en wordt duidelijk wat hij bedoelt.

Nawaz is van mening dat de overgrote meerderheid van de moslimwereld conservatief is, maar niet uit op onderwerping en oorlog. Dan blijven er volgens zijn eigen schatting nog wel zo'n 25 procent islamisten over in de wereld, en een op de zeven jonge Britten heeft volgens een onderzoek van de *Times* 'warme gevoelens'

voor Islamitische Staat.

Verstikkende politieke correctheid

Uit onderzoek van Ruud Koopmans aan de Berlijnse Humboldt Universiteit blijkt dat 75 procent van de Europese moslims denkt dat er maar ėėn interpretatie is van de islam, en zestig procent vindt dat de moslims terug moeten naar de wortels van de islam. Fundamentalisme is niet bepaald een marginaal probleem, pakweg de helft van de Europese jonge moslims is fel gekant tegen homoseksualiteit en discrimineert Joden die in grote getale Europa aan het verlaten zijn. Een vrijblijvende academische discussie is het bepaald niet.

Sam Harris laat zien dat islamitische intolerantie ook leidt tot politieke correctheid. In de humaniora en sociale wetenschappen heerst een verstikkende politieke correctheid. Harris ziet veel wetenschappers en pseudowetenschappers die zelfverklaard expert zijn in religie, terrorisme, antropologie, en politieke wetenschappen, die van mening zijn dat moslimextremisme weinig of niets met de islam te maken heeft. Het Westen draagt schuld, niet de moslimgemeenschap.

Andere interpretatie van de islam mogelijk

Nawaz ontkent niets van wat Sam Harris zegt, hij maakt het probleem algemener. Volgens Nawaz hebben we te maken met grootschalig verraad aan het liberalisme. Regressief links lijdt in haar politieke correctheid aan een restant van het socialisme, waar groepsidentiteit de voorkeur heeft boven individuele autonomie. Identiteitspolitiek is niet alleen gevaarlijk, maar leidt altijd tot verdeeldheid. Harris is het hiermee eens, maar is van mening dat dit tribale gedrag een van de gevolgen is van religie. De vooruitgang in de wereld komt niet van religie, maar van wetenschappelijke rationaliteit, de liberale opvatting over gelijkheid van man vrouw, en democratie.

Religie, en hier in het bijzonder de islam, blijft dus het voorlopig onopgeloste probleem in de discussie. Voor Nawaz blijft de Koran een zaak van interpretatie, en hij weet waar hij het over heeft. Hij heeft zo ongeveer de hele Koran uit zijn hoofd geleerd tijdens zijn gevangenschap in Egypte, toen hij actief lid was van Hizb ut-Tahrir, de Jihadistische groep waar hij bij aangesloten was. Mede dankzij zijn latere islamstudie aan de universiteit, weet hij voorbeelden te noemen van andere interpretaties van de islam dan de gangbare. Een voorbeeld zijn de Mu'tazila die er

van overtuigd waren dat de Koran niet het onveranderlijke woord van God is. Een huidige vertegenwoordiger daarvan is de Iraanse moslimfilosoof AbdolKarim Soroush.

De Mu'tazila werden uiteindelijk verslagen door de Ash'aíra, onder leiding van de gelijknamige imam. Geweld forceert hier de dominante religie. Er is volgens Nawaz geen enkele correcte interpretatie mogelijk, pluralisme in interpretatie is de enig mogelijke optie. Nawaz bepleit een methodologie die ook in de huidige historisch wetenschappelijke tekstinterpretatie gebruikelijk is. Er is geen eenduidige en enkelvoudige uitleg die het verlossende woord kan spreken.

Met andere woorden, de Koran is zowel oorlogszuchtig als vredelievend. Dat is geen gemakzuchtig politiek correct ontwijken, maar wordt dwars door het boek heen steeds duidelijker beargumenteerd. Zijn hoop is dat pluralisme leidt tot secularisatie en democratie. Probleem is dat de vector de laatste jaren de andere kant op wijst, meer orthodoxie en meer vervolging van christenen door moslims.

Interpretatie kan niet alles oplossen

Sam Harris kan instemmen met een liberale interpretatie, hij wil als overtuigd atheïst ook geen oeverloze discussie over het bestaan van een God. Hij ondersteunt Nawaz in zijn werk en veel van zijn argumenten. Maar een andere interpretatie kan niet alles oplossen. De Koran kent volgens Harris twee centrale boodschappen, de eerste is het demoniseren van afvalligen, de andere is de belofte van het paradijs, die expliciet de waarde van het leven devalueert. En we kennen allemaal het voorbeeld van de maagden in het paradijs waar je tot in de eeuwigheid in een openlucht bordeel kunt rondspoken, aldus Harris. De inferieure positie van vrouwen en antisemitisme kunnen we toevoegen, daar is weinig of niets aan te interpreteren. De Islamitische Staat en de Taliban die aan de lopende band politieke tegenstanders vermoorden zijn een goed voorbeeld. Interpretatie van die centrale thema's lost hier niets op.

Beter dan Nederlandse tv

Na lezing van hun dialoog kun je alleen maar respect opbrengen voor hun open discussie. Je identificeert je al snel met Sam Harris, maar Maajid Nawaz komt iedere keer terug met steekhoudende tegenargumenten. Hij ontwijkt niets, praat niets

goed, stemt in met Harris waar nodig, wat hem niet in dank zal worden afgenomen door zijn achterban die hem alleen al kwalijk neemt dat hij met een *kafir* (ongelovige) in discussie gaat. In zijn radioprogramma op LBC gaat hij niemand uit de weg.

Het zegt alles over het onbenullige infotainment op de Nederlandse televisie waar Mona Keijzer tegen de stroom in moest roeien, en waar alleen al door het format iedere discussie onmogelijk wordt gemaakt. Je kunt beter dit boek lezen.

Sam Harris and Maajid Nawaz, ***Islam and the future of tolerance, a dialogue*** *(Harvard University Press 2015, 137 p).*

Wynia's Week *brengt broodnodige, onafhankelijke berichtgeving: drie keer per week,* ***156 keer per jaar****, met artikelen en columns, video's en podcasts. Onze donateurs maken dat mogelijk.* ***Doet u (weer) mee?*** *Hartelijk dank!*